

SOCIALIAI REMTINŲ ŽMONIŲ UŽIMTUMO GALIMYBĖS

Boguslavas Gruževskis

(Vilniaus universitetas)

vydas

Lietuvoje turbūt nerastume daug socialinių paramos specialistų, kurie prieštarautų nuomonei, kad galintiems dirbti žmonėms veiksmingiausia socialinių paramos forma yra užimtumas. Darbas yra ne tik materialus asmens ir jo šeimos gyvenimo pagrindas, jis tenkina ir kitus žmogaus psichologinius ir socialinius poreikius (pvz., kūrybos, savirealizacijos, bendravimo ir pan.). Todėl darniai žmogaus raidai tikslinga kuo ilgiau išsaugoti ryšį su darbo aplinka ir kiek manoma remti ją.

Straipsnyje analizuojama seniųjų aptarnaujamoje teritorijoje gyvenančių socialiai remtinų žmonių užimtumo galimybės. Galima skirti penkias pagrindines socialines grupes: seni žmonės, vaikai, neįgalieji, rizikos grupės asmenys, asmenys, gaunantys nepakankamai pajamų. Mūsų nuomone, kiekvienos grupės tik daliai žmonėms būtų galima suteikti galimybę dirbti. Taip pat daroma prielaida, kad šioms socialinėms grupėms priklausančiųjų darbas dažniausiai nėra labai efektyvus – visos darbo dienos ir didelio našumo darbas. Jų darbo veikla būtų geriau matuoti socialiniais ir psichologiniais mato vienetais bei visuomenine nauda ir ekonominiu efektyvumu.

Lietuvoje vyrauja nuomonė, kad darbo klausimai yra aktualūs žmogui tik iki išeinant pensiją – tarsi po to žmogus pasikeičia, keičiasi jo gyvenimo būdas, dienos laiko organizavimas, bendravimo aplinka ir panašiai. Iš tikrųjų taip nėra. Sveikas, pensiją išėjus žmogus dar ilgą laiką jaučia poreikį dirbti, ir jis labai stiprus, ypač, jeigu nėra patenkinama materialinė padėtis.

Vyresnio amžiaus žmonių užimtumas didina darbo jėgos pasiūlą, todėl dažnai vertinamas neigiamai (pagrindinė to priežastis – jaunimo nedarbas). Šiame straipsnyje labiau analizuosime socialinį darbo išraišką – šiuo atveju vyresnio amžiaus žmonių užimtumas neturėtų prieštarauti jaunimo užimtumui. Panašiai galėtų būti vertinamas ir kitoms išskirtoms socialinėms grupėms užimtumas.

Siekiant vertinti norinti ir galinti dirbti žmonių nuostatas, požir viešuosius ir globos darbus, darbo apmokėjimo sąlygas ir priežastis, dėl kurių jie negali dirbti, 1997 metų pabaigoje Darbo ir socialinių tyrimų instituto darbuotojai atliko Vilniaus miesto Senamiestio seniūnijoje specialų tyrimą. Apklausoje dalyvavo 450 žmonių. Tarp jų moterų buvo 70 proc., vyrų – 30 proc. Respondentų amžius nuo 17 iki 96 metų, dauguma jų buvo pensinio amžiaus. Aukštą išsilavinimą turėjo 0,5 proc. respondentų, specialią vidurinę – 20 proc., vidurinę – 37 proc., kiti buvo nebaigę vidurinę mokyklą.

Atliekant apklausą buvo analizuojamos tiriamo kontingento pajamos, gyvenimo sąlygos, socialiniai paslaugų poreikis bei požirius užimtumo ir varias darbo veiklos formas. Šiame straipsnyje detaliau aptariamas šis paskutinis tyrimo elementas.

1. Respondentų požirius darb

Prieš pradėdami analizuoti tyrimo duomenis, priminsime tiriamo kontingento specifiką – tai seniųjų aptarnaujamoje teritorijoje gyvenantys socialiai remtiniai žmonės, kurių apie 70 proc. pensinio amžiaus. Todėl suprantama, kad daugelį klausimų apie darbą ir užimtumą jie atsakys neigiamai. Kita vertus, didelis pensininkų skaičius ir respondentų specifikai mums, kad net

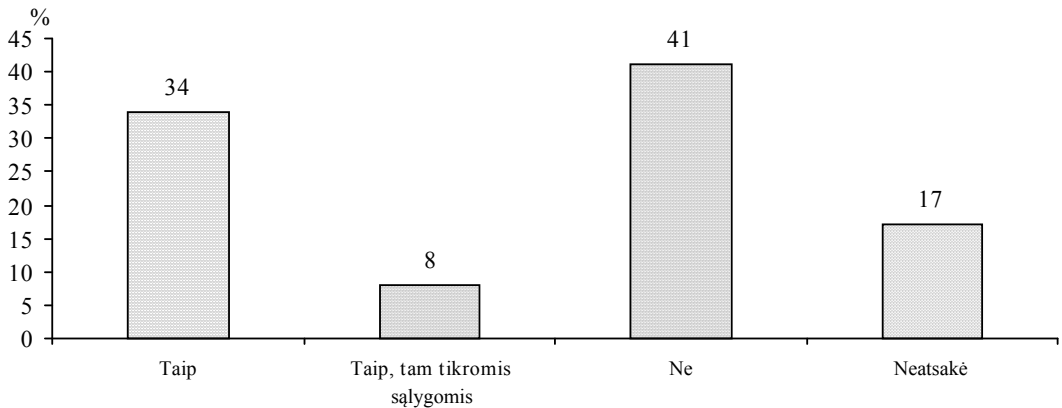
90 proc. j pažymjo, jog gaunam pajam „nepakanka maistui“ arba „šiaip taip pakanka“. Todėl atkreipiame dėmesį, kad mūsų tyrimo duomenys neparodo vis senesnį gyventojų gyvenimo lygio ir požiūrio darbui bei užimtumui, o gali būti naudojami tik apibūdinti tiriamajam visumai. Dvylika paskutinių mėnesių nuolatinis darbuotojų tik 11 proc. vis respondentų. Dar 11 proc. tiriamajam per tą laikotarpį dirbo laikinus ar atsiktinius darbus. Pažymėtina, kad tik 13 proc. dirbusiųjų (nuolat arba dalį laiko) nurodė, kad jiems išlygų pakanka ir lieka (1 lentelė).

1 lentelė. Respondentų atsakymai apie pajamas ir darbą per paskutinius 12 mėnesių pasiskirstymas (proc.)

Ar dirbate per paskutinius 12 mėn. / Ar Jums pakanka pajam?	Nepakanka maistui	Šiaip taip pakanka	Pakanka ir lieka	Turiu atliekam	Gyvenu pasiturimai	Kita	Neatsakė	Iš viso
Taip, dirbau visą laiką	10	28	10	0	0	0	0	48/11
Dirbau tik dalį laiko	20	26	2	1	0	0	0	49/11
Nedirbau	158	138	13	0	1	3	7	320/75
Neatsakė	6	3	1	0	1	0	1	12/3

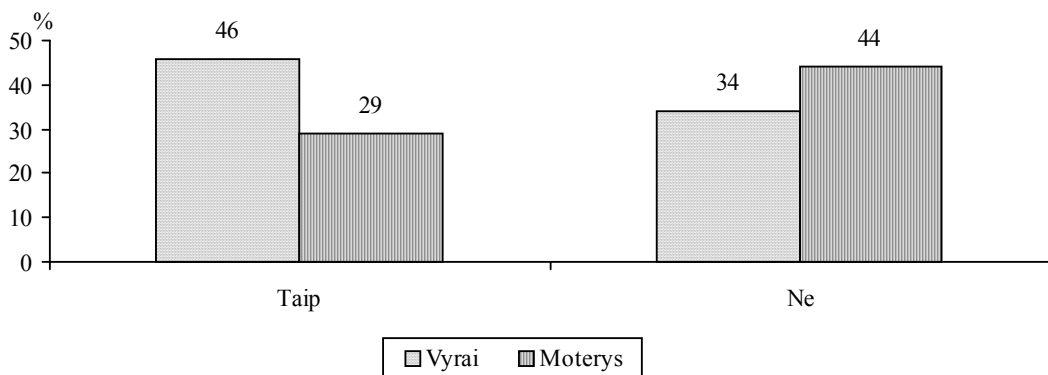
Pajamų pakankamumo vertinimas yra labai subjektyvus, atkreiptinas dėmesys, kad 38 (iš 48), dirbusiųjų nuolat, pažymjo, kad turim pajamų jiems nepakanka arba vos pakanka. Suprantama, tirtas kontingentas neturėjo didelių darbo galimybių, bet, kita vertus, šitas faktas rodo tam tikrą darbo apmokėjimo, darbo užmokesčio apmokestinimo ir socialinės pagalbos neatitiktį. Iš minėtų 38 asmenų imami mokesčių pinigai po to jiems grąžinami kaip socialinės išmokos. Kita vertus, kelia nerimą, kad nuolat dirbantis žmogus negali tiek užsidirbti, kad patenkintų minimalius pagrindinius savo poreikius.

Kadangi pagrindinė socialiai remtini žmonių problema yra pajamų nepakankamumas, natūralu, kad dauguma norėtų dirbti, nors apie 70 proc. yra pensinio amžiaus (1 pav.).

1 pav. Atsakymai klausimui „Ar norėtum te dirbti?“ pasiskirstymas (proc.)

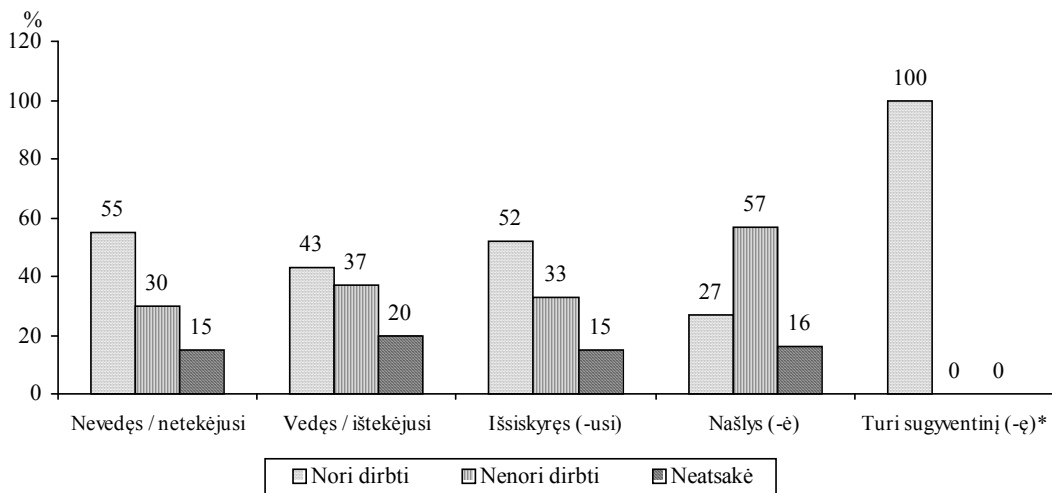
Iš 1 pav. matyti, kad socialiai remtini asmenys nėra pasyviai nusiteikę ir palankiomis sąlygomis ne vienas norėtų dirbti. Dažniau norėtų dirbti reiškiavirai negu moterys (2 pav.).

2 pav. Atsakymų klausimui „Jei nedirbate, ar norėtumėte dirbti?“ pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Remiantis norinčių dirbti pasiskirstymu pagal amžių, daugiausiai tokių buvo iki 40 metų amžiaus grupėje (beveik 90 proc.); 41–60 metų norinčių dirbti buvo 55 proc., 61–70 metų – 39 proc., 71–80 metų – 14 proc. ir, kelia nuostabą, per 81 metų amžiaus grupėje – 11 proc. (tai yra labai reikšminga ir iš dalies unikali informacija, parodanti, kaip ilgai gyventojai išsaugo darbo ir socialinio aktyvumo poreikį). Reikėtų priminti, kad buvo apklausiami socialiai remtini žmonės, tarp kurių yra daug turinčių negalią arba kitą sveikatos ar socialinę-psichologinę problemą. Norinčių dirbti pasiskirstymas pagal amžių taip pat parodė, kad mūsų visuomenėje yra labai didelis darbo jėgos potencialas; jis negalėtų būti panaudotas dabartinėmis lygomis, bet turėtų būti vertinamas, prognozuojant kai kuriuos miestus arba net ir visos šalies ateitį. Kartu reikia pripažinti, kad daugelio žmonių (ypač vyresni) potencialios darbo galimybės dabar ir artimiausioje perspektyvoje gali būti nepanaudotos. Nuo praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio išsivysiusi šalies ekonomika plėtojasi pagal darbo imlumo mažinimo principą. Kita vertus, mūsų šalyje išgyvenamas kio transformacijos laikotarpis daugeliui vadovų (vairaus lygio) sumažino socialinių problemų svarbą: poreikis turėti kuo didesnį pelną ir kuo greičiau nustelbti poreikį darbinti didesnius žmones ar priimti darbuočių invalidus.

Aiškinomus respondentai nori dirbti, atsižvelgiant į šeiminių padėtį (3 pav.).

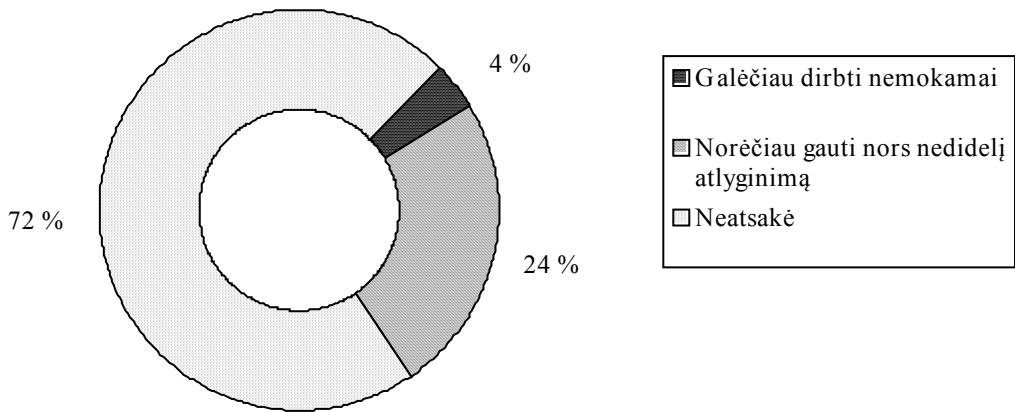
3 pav. Respondentų noras dirbti ir jo priklausomybė nuo šeiminių sąlygų (proc.)

* ši grupė sudarė tik keturi respondentai

Remiantis 3 pav. pateiktu pasiskirstymu negalima daryti vienareikšmišką išvadą, kadangi, mūsų nuomone, respondentas noras dirbti labiau priklauso nuo kitų aplinkybių (amžiaus, sveikatos būklės) nei nuo jo šeiminės padėties. Kita vertus, sudarant seniūnijos gyventojų aktyvinimo planą, reikėtų atsižvelgti pirmiau pateiktą pasiskirstymą.

2. Respondentų požiūris darbo apmokėjimui

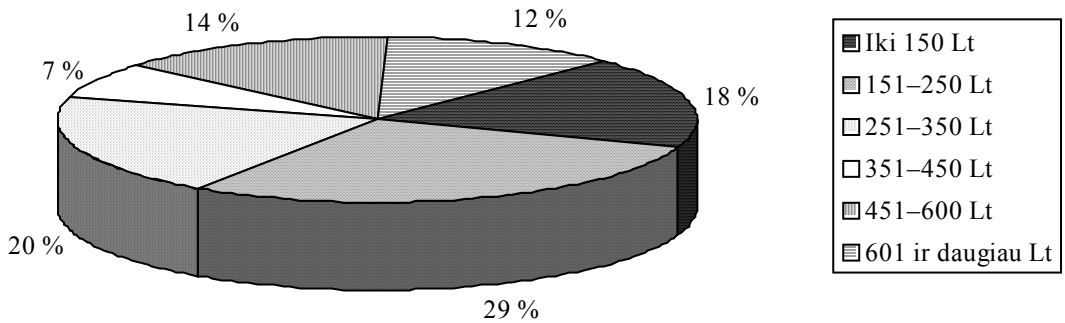
Minėjome, kad mūsų tirtamam kontingentui darbas dažnai turi ne tiek ekonominę, kiek socialinę-psichologinę vertę. Tyrimo duomenimis, nedaugelis tiriamųjų pareiškė norą dirbti nemokamai (18 žmonės), bet, mūsų nuomone, tai yra labai daug, prisimenant, kad seniūnijoje tuomet dirbo tik 10 darbuotojų. Toliau detaliai aptarsime kontingento respondentus, kurie atsakė, kad galėtų dirbti nemokamai, taip pat atkreiptinas dėmesys, kad buvo atsakiusi ji, jog už viešuosius ar globos darbus norėtų gauti nors nedidelį atlyginimą (4 pav.).

4 pav. Respondentų atsakymų klausimui „Ar prisidtum te prie miesto tvarkymo, globos darbų nemokamai?“ pasiskirstymas (proc.)

Koks, respondentų manymu, yra nedidelis atlyginimas? Tyrimo duomenimis, 42 proc. galinčių dirbti už nedidelį atlyginimą nuomone, nedidelis atlyginimas yra 71–100 litų, 18 proc. – 151–200 litų, 10 proc. – apie 50 litų, o 10 proc. – 250 litų ir daugiau. Remiantis šia informacija, galima teigti, kad 50 vien mūsų tyrimo dalyvių, mokant apie 100 litų per mėnesį, galima traukti socialiai naudingą darbą. Suprantama, jiems turėtų būti užtikrintos atitinkamos darbo sąlygos bei atliktas didelis organizacinis darbas, bet tai jau būtų kito darbo tema. Tik norime pažymėti, kad yra potencialas, kur panaudoti nereikėtų didelių išlaidų.

Už kokį mažiau atlyginimą respondentai sutiktų dirbti (ne tik socialiai naudingus darbus)? Reikia pripažinti, kad atsakiusieji šį klausimą (35 proc. visų respondentų) gan realiai vertina savo darbo apmokėjimo galimybes. Beveik 70 proc. atsakiusi ji nesitiktų gauti daugiau negu 350 litų per mėnesį (5 pav.).

5 pav. Atsakymų klausim „Užkok mažiausi atlyginim sutiktum te dirbti?“ pasiskirstymas (proc.)

Kita vertus, atsakymai š klausim rodo, kad socialiai remtiniems žmonėms traukti darb , jeigu būtų gerai organizuojama, nereikėtų labai dideli išlaid , turint omenyje, kad darbo užmokesio vidurkis tyrimo atlikimo metu neviršijo 700 lit .

Grįžkime prie respondentų , atsakiusių , kad norėtų dirbti socialiai naudingus darbus, bet už darb pageidautų gauti nedidel atlyginim . Š klausim dažniau teigiamai atsakė vyrai (22 proc.), moterų – tik 14 proc. Aktyviausiai š klausim atsakė 41–60 metų respondentai: beveik 30 proc. jų atsakė teigiamai, 31–40 metų amžiaus grupėje – 35 proc., 61–70 metų – 10 proc. apklaustųjų .

3. Respondentų požiūris darb be atlyginimo

Gali atrodyti labai keista, bet nemokamai dirbti nori tik tie asmenys, kurie nurodė , kad turim pajam jiems nepakanka maistui arba šiaip taip pakanka (2 lentelė).

2 lentelė . Atsakymų klausim „Ar prisidėtum te prie socialiai nauding darb nemokamai“ pagal pajam pakankamumą (respondentų skaičius)

	Nepakanka maistui	Šiaip taip pakanka	Pakanka ir lieka	Turiu atlikti kam	Gyvenu pasiturimai	Kita	Iš viso
Galėčiau dirbti nemokamai	6	12	0	0	0	0	18
Už nedidel atlyginim	64	34	4	0	0	1	103
Neatsakė	124	149	22	1	2	2	308

Tai rodo labai neigiam socialinį reiškinį – socialinį atskirtį . Iki 1997 metų Lietuvoje ši problema beveik nebuvo tiriama, bet Vakarų Europoje, ypač Skandinavijos šalyse, šiam reiškiniiui buvo skiriama daug dėmesio ne tik tyrimų lygiu, bet ir priimant socialinius politikos sprendimus. Pastebėta, kad asmuo arba šeima, gaunantys nepakankamai pajam , labai apriboja savo visuomeninį aktyvumą (rečiau lanko draugus, kultūros ir švietimo staigas, mažiau perka knygas ir pan.). Sumažėja jų bendravimo aplinka, jiems vis sunkiau yra patenkinti savo socialinius poreikius (saviraiškiai, kūrybingumas ir kt.), tai didina vidinį tampa ir skatina nekonstruktyvų elgesį (alkoholizmas, valkatavimas ir kt.). Situacija yra ypač pavojinga, jeigu tokio žmogaus aplinkoje (šeimoje) auga vaikai. Labai nukenčia jų pasaulio formavimasis. Vaikystės

laikotarpio aukl jimo bei socializacijos proceso pažeidimai (nepakankamas bendravimas, skurdi aplinka ir pan.) gali neigiamai atsiliępti v liau, kai vaikas prad s savarankišk gyvenim .

Gr žtant prie m s tyrimo, galima manyti, kad asmenys, kurie nurod , kad gal t dirbti nemokamai, ir gauna nepakankamas pajamas, taip nor t išęiti iš socialinio vakuomo. Darbas, nors ir be atlyginimo, gal t išpl sti j bendravimo aplink , leist geriau panaudoti laik . Galima net teigti, kad darbas pad t atkurti j psichologin pusiausvyr , sustiprint gyvenimo motyvacij ir tikslingum . Ta proga visai ne pro šal b t prisiminti vien ryt išmint : „Nori, kad tau pad t , pad k kitam“.

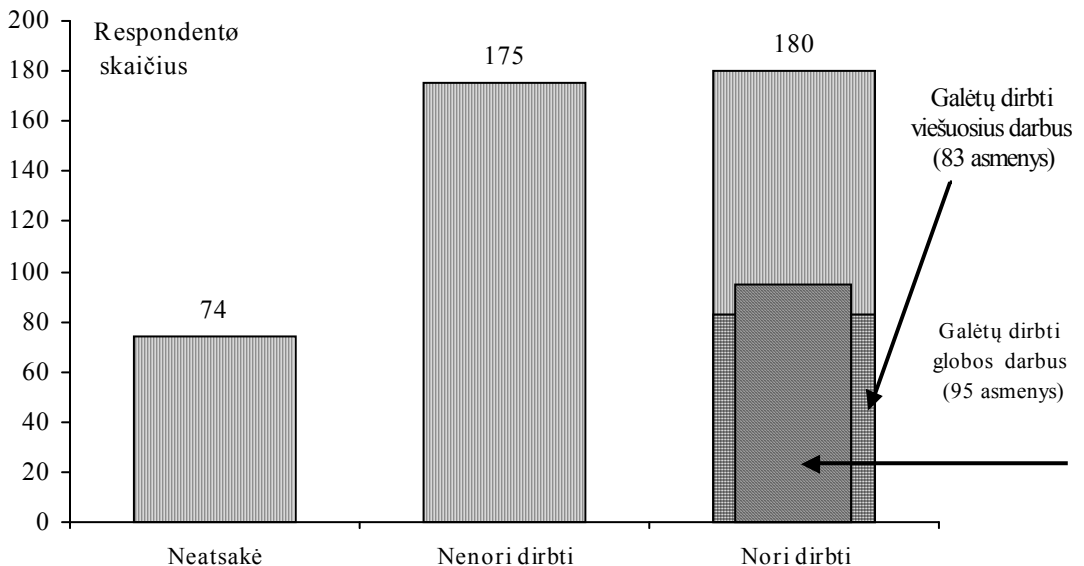
Detaliau analizuojant š pasiskirstym , galima pasakyti, kad vyrai dažniau (6 proc.) negu moterys (3 proc.) pareišk nor dirbti nemokamai. Tai gali b ti aiškinama tuo, kad moterys ir be darbo geriau save realizuoja namuose, padeda kitiems šeimos nariams (ypa priži rint vaikus), o vyrai labiau orientuoti darb už šeimos rib .

Norin i j dirbti socialiai naudingus darbus nemokamai amžiaus strukt ros analiz parod , kad dažniausiai tok nor pareišk 31–40 met respondentai (9 proc. vis šios amžiaus grup s respondent), 61–70 met – 6 proc., iki 30 met – 4 procentai.

Tiriamo požymio pasiskirstymas pagal šeimn pad t parod , kad nevėd (neištek jusios) ir vėd (ištek jusios) apklausiamieji dažniau (6 proc. vis šios grup s respondent) negu kit grupi nor t dirbti nemokamai (išsiskyr – 3 proc., našliai (- s) – 2 proc. ir n vieno respondento, turin io sugyventin).

4. Respondent poži ris viešuosius ir globos darbus

Iš viso nor dirbti pareišk 34 proc. vis respondent , iš j apie 30 proc. sutikt dirbti socialiai naudingus (viešuosius ir globos) darbus. Savo tyrime skyr me ypating d mes viešiesiems ir globos darbams, nes j organizavimas daug priklauso nuo miesto savivaldyb s, kartu ir seni nij , galimybi . Tyrimas parod , kad 56 proc. norin i dirbti respondent nor t prisid ti prie miesto tvarkymo ir dirbti viešuosius darbus. Globos darbus nor t dirbti net 65 proc. vis norin i dirbti respondent , t. y. 95 žmon s (6 pav.).

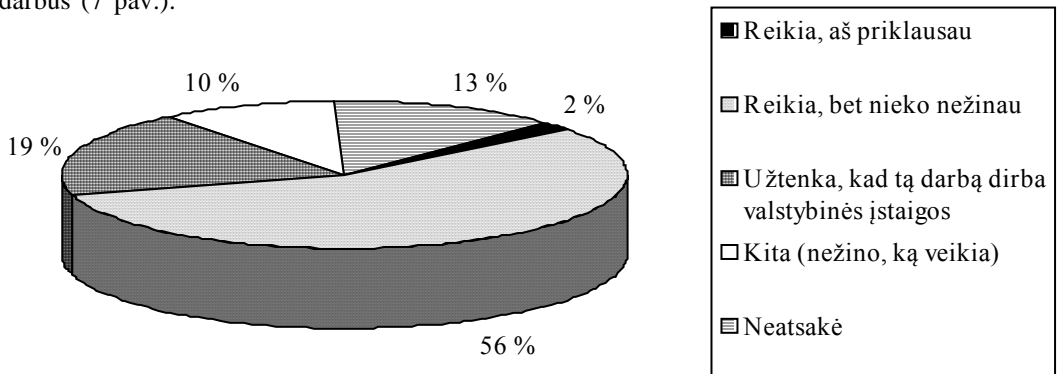
6 pav. Norin i dirbti socialiai naudingus darbus respondent pasiskirstymas

Atliktas sociologinis tyrimas neleidžia labai tiksliai pasakyti, kiek žmoni realiai b t galima traukti viešuosius ir globos darbus, jeigu tam b t sukurtos tinkamos s lygos. Suprantama, kad viena – nor ti, visai kita – galimyb s ir atitiktis darbo vietos reikalavimams. Norintiesiems dirbti keliant labai didelius reikalavimus, tik kas penktas gal t b ti realiai trauktas socialinio pob džio darbo veickl , taigi b t 20 žmoni . Pažym tina, kad 1996 metais Vilniaus darbo biržoje buvo registruota 200 bedarbi , kurie nor t dirbti globos darbus, bet j paslaug buvo atsisakyta. Suprantama, ne kiekvienas bedarbis gali dirbti globos darbus. Tai yra labai subtilus ir atsakingas darbas, reikia kantryb s, mok ti dirbti su žmon mis, b ti s žiningiems ir panašiai. Tod l tam, kad pas globotinius ateit tik šiam darbui tinkami žmon s, savivaldyb je tur t b ti atliekama darbuotoj atranka ir organizuojamas mokymas, taip pat reikia globos darb kontrol s ir prieži ros.

Dirbdami viešuosius darbus, respondentai b t patenkinti, jei gaut 200–300 lit . Tai, m s nuomone, n ra labai daug, ypa prisimenant, kad 50 proc. šios sumos teritorin darbo birža moka iš užimtumo fondo.

Respondentams buvo pateiktas klausimas „Ar žinote žmoni (kaimyn , draug , paž stam), kuriems reik t paslaug namus, bet jie j negauna“. Net 107 (25 proc. vis respondent) atsak , kad toki žmoni žino. M s nuomone, tai pakankamai didelis skai ius. Netikrintas šio atsakymo pagr stumas, bet jeigu toki atsakym b t perpus mažiau, tai vis tiek b t daug. Šio klausimo reikšm dar didesn žmon ms, norintiems dirbti globos darbus. Tyrimo duomenimis, 36 respondantai iš karto imt si globos darb , jeigu b t sudarytos tinkamos s lygos. Aišku, toks teiginys n ra pagr stas, nes prieš pradedant tokius darbus, visk reikia gerai patikrinti ir organizuoti, bet faktas lieka faktu. Yra pasi la ir konkreti paklausa, belieka suderinti b d , kuris tenkint abi šalis ir atitikt savivaldyb s (seni nijos) galimybes.

Norint daugiau sužinoti apie tokio seni nijos gyventoj poreikio mast , respondent klausta, ar, j nuomone, reikia steigti seni nijoje koki nors draugij organizuoti socialiai naudingus darbus (7 pav.).

7 pav. Respondent atsakym klausim „Ar reikalingos kokios nors draugijos / organizacijos socialiai naudingiems darbams organizuoti seni nijoje?“ pasiskirstymas

Apie 60 proc. respondent mano, kad toki organizacij / draugij reikia. Tyrimo duomenys taip pat leidžia teigti, kad dabar kurti tokio pob džio organizacijas negalvojama, tod l daugelis respondent apie jas ir j galimybes nieko nežino. M s nuomone, jos b t veiksminga parama seni nijoms, labai pagerint vieš j ir globos darb organizavim , aktyvint gyventoj ir seni nij , savivaldyb s ir teritorin s darbo biržos bendradarbiavim , leist geriau tvarkyti miesto aplink ir racionaliai išnaudoti norin ius dirbti socialiai remtinus asmenis.

5. Priežas i , kod l respondentai nedarba, analiz

Prisimenant tirto kontingento specifik (socialiai remtini žmon s, apie 70 proc. respondent pensinio amžiaus ir pan.), visai nat ralu, kad dažniausia nedarbo priežastis yra bloga sveikatos b kl (34 proc. vis atsakym). Bet tarp socialiai remtin žmoni buvo ir toki , kurie nedarba, nes turi priži r ti vaikus (39 respondentai, visos moterys) arba kitus šeimos narius (18 respondent , 4 vyrai ir 14 moter), 31 respondentas nor t dirbti ne vis darbo laik . M s nuomone, tam tikrais atvejais žmon s, nedarbantys tod l, kad turi priži r ti vaikus ar kitus šeimos narius, gal t savo artim j prieži r patik ti tiems, kurie ieško darbo ne vis darbo laik . Suprantama, tai n ra paprasta. leisti savo but svetim žmog ir patik ti jam savo vaik arba kit artim žmog yra labai atsakingas sprendimas. Kita vertus, tai leist galin iam dirbti žmogui pagerinti savo ir savo šeimos materialin pad t, neprarasti profesini g dži bei sukurti dar vien nauj darbo viet . Toki sprendim patikimumui ir veiksmingumui padidinti tikslinga sukurti seni nijos informacijos duomen apie globos ir prieži ros paslaug ieškan ius bei galin ius ir norin ius teikti tokias paslaugas asmenis bank . Toks duomen bankas tur t b ti sudaromas b tent seni nijos mastu, kadangi šiuo atveju tikimyb , kad žmon s bus paž stami, didesn , tod l jie labiau pasitik t vieni kitais. Tokioms paslaugoms teikti kurt speciali organizacij seni nijos mastu b t lengviau kontroliuoti ir organizuoti efektyvi jos veickl .

Darbingo amžiaus 43 respondentai nurod nerand darbo pagal profesij , t. y. tyrimo metu buvo bedarbiai, nors iš j tik pus užsiregistravo darbo biržoje.

Nedarbo priežas i analiz pagal amžiaus grupes parod , kad darbo ne vis darbo dien dažniausiai ieškojo respondentai iki 30 met . Negali dirbti, nes turi priži r ti vaikus, dažniausiai 20–40 met moterys (moterims per 40 met apskritai sunkiau surasti nuolatin darb). Kitus šeimos narius daugiausiai priži ri 30–40 met ir 61–70 met asmenys. Septyni respondentai, vyresni negu 70 met , nurod , kad neranda darbo pagal profesij .

Analizuodami nedarbo priežastis pagal respondent šeimn pad t, nustat me, kad 30–60 proc. vis grupi respondent nedarba d l blogos sveikatos. Darbo pagal profesij dažniausiai nerado išsiskyr respondentai, o kitus šeimos narius turi priži r ti 3,5–6 proc. vis grupi respondent . Neved ir našliai dažniau nurod (atitinkamai 52 proc. ir 59 proc.), kad nedarba d l blogos sveikatos, negu ved ir išsiskyr respondentai (atitinkamai 32 proc. ir 40 proc.). Prisiminus, kad našliai – tai dažniausiai seni žmon s, kuri sveikata priklauso nuo j amžiaus, galima teigti, kad ir m s tyrimo duomenys patvirtino teigin , kad ved žmon s gali ilgiau džiaugtis gera sveikata, nors savo tyrime šito teiginio tiesiogiai neanalizavome.

6. Respondent profesinio mokymo poreikio analiz

Kadangi apie 30 proc. respondent buvo darbingo amžiaus, o iš j tik 10 proc. tur jo nuolatin darb , kuris, j nuomone, beveik neužtikrindavo pakankam pajam , man me, kad svarbu sužinoti nuomon apie profesin mokym .

Kalbant apie profesin mokym pažym tina, kad tai yra labai veiksminga priemon užimtumui užtikrinti. Darbo ir socialini tyrim institute atlikti bedarbi profesinio mokymo efektyvumo tyrimai parod , kad po darbo biržos organizuojam profesinio mokymo kurs sidarbina 45–75 proc. žmoni (priklausomai nuo rajono ekonomin s situacijos, profesijos, amžiaus ir kt.). Kita vertus, tyrimai parod , kad profesinis mokymas turi didel socialin ir psichologin naud , padeda žmon ms atkurti darbo ritm , ypa gr žtant darb po ilgesn s pertraukos.

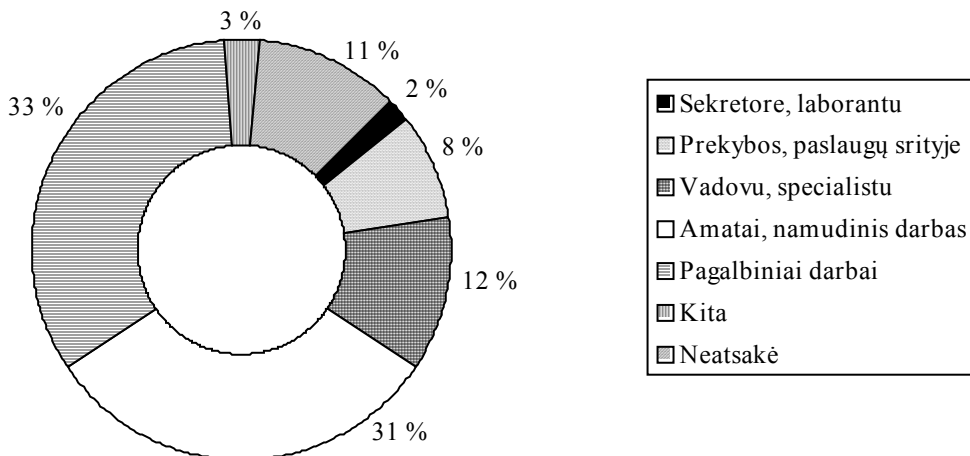
M s tyrimo tik 18 proc. respondent (76 asmenys) nor t mokytis. Nat ralu, kad daugiausiai toki respondent buvo iki 30 met amžiaus grup je (49 proc.). domu yra tai, kad net 10 žmoni , vyresni nei 70 met , nor t mokytis.

Tik 35 proc. respondentų, nerandanti darbo pagal profesiją, pareiškia norą mokytis. Mūsų nuomone, tai nėra didelis procentas, nes žmogui, nerandantiam darbo pagal vieną profesiją, būtų tikslinga pagalvoti apie kitą, turint didesnį paklausą vietos darbo rinkoje. Prisiminus mūsų respondentų specifikuojamus mažesnius neatrodytų mažesnius, atvirkesnius, tai turėtų skatinti teritorinio darbo biržų ir darbo rinkos mokymo staigas (ir seniūnijų) ieškoti būdų traukti šiuos žmones profesinio mokymo programoms.

Apie 50 proc. moterų, prižiūrinčių vaikus, norėtų dalyvauti profesinio mokymo programose. Tai galėtų būti kita darbo rinkos mokymo institucijų veiklos tobulinimo kryptis. Tokioms moterims galėtų būti siūlomi specialūs kursai, kurie skatintų jas grąžinti darbą, papildyti žinias apie vaikų priežiūrą ir auklėjimą, suteiktų kitą žinią ir gūdį, naudingą šeimos gyvenime, kasdienėje veikloje, ieškant ar atliekant konkretų samdomą darbą. Tokius kursus galėtų organizuoti įvairios moterų organizacijos. Esant iniciatyvinei grupei, tokia veikla galėtų būti plėtojama ir seniūnijoje. Šiuo atveju būtų geriau įplėtoti ne kursus, bet kaip klubo veiklą. O tokio klubo užsiėmimus būtų galima kviešti ir specialistus su jų tematiką atitinkančiais pranešimais.

Šiame tyrime neklausėme respondentų, kur jie norėtų mokytis, bet netiesiogiai apie tai galima spręsti iš atsakymų klausimui: „Kokį darbą norėtum te dirbti?“ (8 pav.).

8 pav. Norinti dirbti respondentų pasiskirstymas pagal norimo darbo pobūdį

Dauguma respondentų (beveik 65 proc.) pageidautų dirbti pagalbiniais darbais, turintys amatą ar namudinį darbą. Jiems būtų naudingiausia mokytis siuvimo, mezgimo, pynimo iš vytelių, statybos darbų ar panašiu amatų / profesijų. Tyrimas taip pat parodė, kad vyrai labiau yra linkę amatus bei namudinį darbą (53 proc. norinti dirbti vyrų), o moterys – pagalbinius darbus (36 proc. visų norinti dirbti moterų).

Išvados

Analizuojant seniūnijose aptarnaujamoje teritorijoje gyvenančių socialiai remtinų žmonių požiūrą darbui ir užimtumui, reikia nepamiršti šių respondentų specifikuojamų ypatybių.

Tik 13 proc. dirbusių (nuolat arba dalį laiko) respondentų teigė, kad jiems pakanka lėšų ir lieka.

38 asmenys (79 proc.), dirbantys visą laiką (turintys nuolatinį darbą), nurodė, jog turintys pajamų jiems nepakanka arba vos pakanka.

Jei atsirast galimybė, norėtų dirbti 34 proc. respondentų. Kartu reikia pažymėti, kad apie 70 proc. respondentų buvo pensinio amžiaus.

Daugiau vyrų negu moterų (atitinkamai 46 proc. ir 29 proc.) norėtų dirbti.

14 proc. respondentų 71–80 metų grupės ir 11 proc. respondentų per 81 metų amžiaus grupės pareiškė norėti dirbti.

Apie 50 proc. norinti dirbti respondentų sutiktų dirbti už 300 litų per mėnesį.

Buvo norinti dirbti respondentų (30 proc.) sutiktų dirbti socialiai naudingus (viešuosius ir globos) darbus.

18 respondentų pažymėjo, kad galėtų dirbti socialiai naudingus darbus nemokamai. Manome, kad tokią poziciją iš dalies galima vertinti kaip šios gyventojų grupės socialinius atskirties požymius.

Respondentai, kurie pažymėjo, kad galėtų dirbti nemokamai, taip pat nurodė, kad jiems turimi pajamų nepakanka arba šiaip taip pakanka.

Daugiau vyrų (6 proc.) negu moterų (3 proc.) pareiškė galintys dirbti nemokamai.

Norinti j dirbti socialiai naudingus darbus nemokamai daugiausiai buvo 31–40 metų amžiaus grupėje – 9 proc. visos šios amžiaus grupės respondentų.

Nemažai atsakiusių, kad nori dirbti (24 proc.), nurodė, kad už nedidelį atlyginimą sutiktų dirbti viešuosius ar globos darbus.

Respondentams, kurie sutiktų dirbti viešuosius ar globos darbus už nedidelį atlyginimą (42 proc.), toks yra 71–100 litų per mėnesį atlyginimas.

Tyrimas parodė, kad 56 proc. norinti j dirbti sutiktų prisidėti prie miesto tvarkymo ir dirbti viešuosius darbus. Globos darbus norėtų dirbti net 65 proc. visos norinti dirbti respondentų (95 žmonių).

Buvo respondentų (18 proc.), kurie norėtų mokytis (76 asmenys), daugiausiai – iki 30 metų amžiaus grupėje (49 proc.). Dešimt vyresni negu 70 metų žmonės norėtų mokytis.

Pagal darbo pobūdį ir sritį dauguma respondentų (beveik 65 proc.) pageidautų dirbti pagalbiniais darbais, turinti amatą ar namudinį darbą.

Literatūra

1. Aktualūs socialinės politikos klausimai. Vilnius: DSTI, 1999/1.
2. Campbell M. The Third System Employment and Local Development. Leeds Metropolitan University, Leeds, 1999. <http://www.lmu.ac.uk/lbs/pri>
3. Gruževskis B. Lietuvos gyventojų užimtumo tendencijos ir darbo rinkos politika (anglų kalba) // Lietuvos demografiniai pokyčiai ir gyventojų politika. Vilnius, 1995.
4. Gruževskis B. Darbo rinkos poveikis šeimai // Lietuvos šeima, 1994–1995.
5. Gruževskis B. Darbas ir šeimos narių darbinė veikla // Šeima ir gimstamumas Lietuvoje. Vilnius, 1997.
6. Hermes G., Knudsenas K. Lietuvos gyvenimo sąlygos (sociologinis tyrimas). FAFO-SOTECO. Oslas, 1991.
7. Lietuva 1994 : gyvenimo sąlygos. FAFO-SADM. Vilnius, 1996.
8. Lietuva socialinių pokyčių erdvėje. Vilnius: LFSI, 1996.
9. Pieters D. Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus. Vilnius, 1998.
10. Salvage A.V. Who will Care? European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Dublin, 1995.
11. Socialinės pašalpos gavėjų gyvenimo sąlygos. Vilnius, 1998.
12. Walwei U., Werner H. Employment and Social Dimensions of the Single European Market // Labour Market Research Topics. 1993, No.1.